

СТАНОВИЩЕ от проф. д-р Галина Лардева, АМТГИИ, Пловдив,
за научната продукция на гл. ас. д-р Катерина Здравкова Гаджева
във връзка с участието ѝ в конкурс за заемане на академичната длъжност доцент
по Изкуствознание и изобразителни изкуства,
професионално направление 8.1. Теория на изкуствата,
за нуждите на сектор Изобразителни изкуства в Института за изкуствознание,
Българска академия на науките

I. Данни за конкурса

Конкурсът за доцент в професионално направление 8.1. Теория на изкуствата, за нуждите на сектор Изобразителни изкуства в Института за изследване на изкуствата на Българска академия на науките, е обявен в Държавен вестник, бр. 27 от 05.04. 2022 г. Документи за участие в него е подала единствено Катерина Здравкова Гаджева – главен асистент в Института за изследване на изкуствата. Нейната кандидатура напълно покрива изискванията, заложи в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в институцията, обявила конкурса. Документите са подадени в срок, няма процедурни нарушения.

II. Данни за кандидата

Гл. ас. д-р Катерина Гаджева работи в Института за изследване на изкуствата вече десет години – от 2012 г. Същевременно тя е хоноруван преподавател в Нов български университет (от 2008 г.). Преподавала е и в Софийския университет Св. Климент Охридски. Завършила е История на изкуството в Нов български университет (бакалавърска и магистърска степен). През 2010 г. е защитила докторска дисертация на тема „Между желаното и действителното. Фотография и „нагледна агитация” в България 1948-1956” с научен ръководител проф. д.и.н. Чавдар Попов. Автор е на две научни монографии и на множество научни статии. Съставител и съиздател е на редица томове с научна продукция,

сред които се открояват престижните годишни Изкуствоведски четения, издавани от Института. От настоящата година д-р Гаджева е ръководител на проекта „Платформа за изкуства“. Участник е и в различни други проекти, например в дългогодишната поредица „Българските художници за децата“.

Научните интереси на д-р Катерина Гаджева се разпростират в различни области на визуалните изкуства, като водещо и организиращо място в тях имат сферите на фотографията, изкуството на Народна република България и визуалната антропология.

III. Описание на научната продукция на кандидата

Новата монография, с която д-р Катерина Гаджева участва в конкурса, носи заглавие „От текста към образа. Културологични и художествени аспекти на четири приказки от Шарл Перо и братя Грим през втората половина на XX век“ (2022). Това е едно задълбочено интердисциплинарно съчинение, което, както авторката посочва, събира в едно цяло множество изпълнявани от нея роли: на автор, изкуствовед, читател, родител и някогашно дете. Действително оптиката на тази разработка е широкомащабна. Тя представлява не просто задълбочено наблюдение на илюстрацията (най-напред в непосредствения контекст на оригиналите на Шарл Перо и братя Грим, а след това и в „преводния“ български контекст), но и работа, която наблюдава самия процес на илюстрирането като превод изобщо, както и изследване на самата рефлексия върху медиалната природа на илюстрацията. Наред с това „От текста към образа“ съдържа антропологически основания, които разполагат обществено-психологическите функции на приказките и техните промени във времето или пък ги поставят като поле на сблъсък на цивилизационни парадигми и феминистични (при това разнопосочни) нагласи. Друга съществена перспектива се разпростира в проблематиката на художествения контекст в България след средата на XX век: върху тази платформа се развива особено силен рецептивен потенциал на работата: както от гледна точка на свързаните с идеологическата доктрина на социализма нагласи, така например и във връзка с организирането на

художествения живот в страната или пък в контекста на стереотипи, наследени от Българското възраждане.

Монографията разполага с много силен информативен пласт: набелязва сюжети и инварианти, сравнява различни версии, обобщава отликите в таблици, прокарва паралели между устна и писмена традиция, дава подробни сведения за авторите на различните илюстрации и контекста, в който те работят.

Същевременно обаче авторката разполага и с изострен усет за проблемите и интерпретаторските възли: така например като основателен лайтмотив присъства подтезата за силна консервативност на българския възприемател, която се надгражда над липсата на традиции в книгоиздаването, като се управлява и мултиплицира от родителския рецептивен сегмент. За разнообразието и пълнотата в представянето на търсената проблематика е показателен например любопитният и прецизен анализ на фотографската серия на Сара Муун, която решително напуска идеята за илюстративното.

Друг фокус на внимание в „От текста към образа“ е набелязването на пътищата, по които се оформя иконографският образ. Текстът на Гаджева е чувствителен по отношение на различните заимствания и визуални цитати, особено когато проследява собствената логика, по която протичат въздействията. Затова изследователката многократно посочва, че образа на приказките (съответно на персонажите в тях) са – подобно на телата в „Червената шапчица“, разпокъсани, а впоследствие „налепени“ и „съшити“ между времена, „преводи“, контексти и традиции.

Заедно с монографията д-р Катерина Гаджева е представила десет основополагащи статии в своя научен път. Две от тях са апробационни по отношение на монографията от 2022 г. Останалите статии представят кандидатката като един от най-убедителните автори изкуствоведи, пишещи за фотография у нас – образ, който Катерина Гаджева е защитила още от времето на представяне на докторската си работа. Тези текстове очертават посоките на развитие на изследователката от последните няколко години, при което е добре видим протичащият ход към обобщения поглед, който възприема фотографията

като цялостна симптоматика. Това са статиите „Улицата в българската фотография от 60-те години“, „Ролята на фотографията в процеса на формиране на рационалния социалистически потребител в България през 60-те години“, „Социалистическата мода и фотографията. Поглед към списание Лада от 60-те години на XX век“, „Жените в българската фотография през 70-те години на XX век“, както и публикуваните на английски език “Between Tradition and Modernisation. Representations of Women in Photographic Illustrations in Bulgarian and Soviet Popular Magazines (1948-1956)” и „Bulgaria Through the Eyes of Foreigners During the 1960s. Photographic Representations of the "Tourist Paradise““. Всички те, както и статията „Куклата в света на българското социалистическо дете“, която свързва различните интереси на Гаджева и поставя на фокус проблеми от визуалната антропология, представят отличен познавач на историята на фотографията, но също така и изобщо добър наблюдател, който умее да съотнася визуалните детайли към техните скрити симптоматики и към образните им корелати в различни ситуации и разкази.

IV. Научни приноси

– Д-р Катерина Гаджева има несъмнен принос в анализирането на редица визуални феномени, свързани с художествената и медийната форма на фотографията. В България почти липсват изкуствоведи, специализирани да изследват природата на фотографския образ. – Със своите многобройни публикации за българска фотография (с особено детайлен поглед към времето от 60-те и 70-те години на XX век) тя създава значим ориентир не само за изучаването на един значим масив художествена и документална продукция, но и за формулирането и поставянето на значими проблеми относно комплексния характер на фотографската практика и нейното отношение към човешкото съществуване.

– Дълбокото проникване на една антропологическа представа за всеки творчески акт представлява друг значим принос в работата на д-р Гаджева. Независимо от това дали представя участието на български фотографи на

световното фотобиенале в Хюстън, или разполага архетипални модели въз основа на илюстрации, предназначени за детска аудитория, изследователката не губи от поглед представата за неотклонната човешка необходимост за работа с образи, за протичащата въз основа на образите комуникация. Тази настройка прави текстовете на Катерина Гаджева комплексни и многоизмерни и ги отличава, особено в контекста на българската хуманитаристика.

– Интердисциплинарният характер на всяко едно научно съчинение на Катерина Гаджева е пряко следствие на предишния принос. Потенциал за такава интердисциплинарност наистина е заложен в основните теоретически текстове по фотография от XX век (текстове, които авторката отлично познава), но практическото постигане на вътрешната хомогенност и взаимната полезност между различни езици и дискурси заслужава обособяването в самостоятелен принос.

– Прецизната, внимателно и последователно трупана и комбинирана информативност, е принос, който решително излиза извън нагласите на съвременния учен, който гради фалшивата представа, че има всяка информация във виртуалните пътеки на компютъра си (или черепната си кутия). При Катерина Гаджева информацията е детективски напластявана, а нейното подреждане кара читателя да търси и да придобива усещане, че открива, комбинира, мисли и разбира заедно със своя водач. Това, според мен, е изключително значимо качество, което е на изчезване в научните среди.

Заключение

Напълно съм убедена във високите научни достойнства на работата на д-р Катерина Здравкова Гаджева. Затова гласувам „за“ научното жури да предложи на уважаемия Научен съвет на Института за изследване на изкуствата да я избере на академичната длъжност доцент по Изкуствознание и изобразителни изкуства, 8.1., (изобразително изкуство от периода на НРБ).

29 август 2022 г.

проф. д-р Галина Лардева